

Van İnsani ve Sosyal Bilimler Dergisi- ViSBiD

*Van Journal of Humanities and Social Sciences -
VJHSS*

Araştırma Makalesi

Geliş Tarihi: 21.04.2024

Kabul Tarihi: 03.06.2024

Yayınlanma Tarihi: 30.06.2024

Genelin Yerelden Okunması: 1951 Ara Seçimleri ve Bilecik

Reading the General from the Local: 1951 Midterm Elections and Bilecik

Selma GÖKTÜRK ÇETINKAYA*, Birkan VURAL**

Öz

Türk Siyasi Tarihinin kırılma noktalarından biri olan çok partili hayata geçiş, her ne kadar Demokrat Parti (DP) ile olmamışsa da bu partiyi kuranların Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) içindeki muhalif tutumlarıyla başlamıştır. 1945'in haziran ayında verdikleri takrirle yol ayrımına gelen Demokratlar, 1946 yılının ilk ayında partili muhalefete geçmişlerdir. Aynı yıl içinde yapılan genel seçimler neticesinde ana muhalefet partisi olduğunu kanıtlayan DP, 1950 Genel Seçimleriyle iktidar partisi olmuştur. Her ne kadar farklı partiler Türk siyasetinde görünmeye başlamışsa da ellili yıllarda politik hareketlilik bu iki parti üzerinden şekillenmiştir. İktidarla muhalefet mücadelesinin örneklerini hemen her sahada gösteren DP ile CHP'nin buna yönelik bir karşı karşıya gelişi de 1951 senesinin yaz ayları itibarıyla yaşanmıştır. 16 Eylül 1951'de gerçekleşen ara seçimlerle ilgili çalışmaların başlamasıyla kendini gösteren bu restleşme, seçimin sonrasında da devam etmiştir. 1950 Genel Seçimlerinde birden fazla yerden aday olan ve seçilen siyasilerin tercihlerini belirlemesi neticesinde boşta kalan veya vefat dolayısıyla boşalan milletvekillikleri için yapılan bu ara seçimlerde öne çıkan yerlerin başında Bilecik gelmektedir. Seçim sürecinde gözlerin en fazla çevrildiği yer olan Bilecik'in bu denli önemli olmasının sebebi ise aday gösterilen kişilerdir. Özellikle CHP'nin, partinin genel sekreteri olan Kasım Gülek'i aday göstermesiyle odak noktası olan Bilecik'te iktidarın adayını ise Bileciklier belirlemiştir. İl ve ilçe teşkilatlarının seçmesi ve merkezin onayıyla DP'nin adayı, askeri kimliğiyle öne çıkan Korgeneral Yümnü Üresin olmuştur. Seçim sürecinde pek çok milletvekilinin ve bakanın sıkça uğradığı Bilecik'te bu dönemde bazı usulsüzlüklerle ve adli vakalarla da karşılaşmıştır. Bu süre zarfında ulusal basının gündeminden düşmeyen Bilecik'te kazanan taraf DP olurken Yümnü Üresin'in seçilmesine yönelik itirazların ortaya çıkması seçimin akabinde iktidar-muhalefet mücadelesini devam ettirmiştir.

Anahtar Kelimeler: 1951 Ara Seçimleri, Bilecik, Demokrat Parti, Cumhuriyet Halk Partisi, Kasım Gülek, Yümnü Üresin.

* Doç. Dr., Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, e-posta: selma.cetinkaya@bilecik.edu.tr, ORCID: 0000-0001-6828-1679

** Yüksek Lisans Öğrencisi, Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, e-posta: birkanvural@hotmail.com, ORCID: 0000-0003-0511-4288

Atf / to cite: Göktürk Çetinkaya, S. & Vural, B. (2024). "Genelin Yerelden Okunması: 1951 Ara Seçimleri ve Bilecik". *Van İnsani ve Sosyal Bilimler Dergisi- ViSBiD*, 7, 41-65. DOI: 10.62068/visbid.1471517

Van İnsani ve Sosyal Bilimler Dergisi- ViSBiD, Sayı VII, Haziran, 2024

Van Journal of Humanities and Social Sciences -VJHSS, Issue VII, June, 2024

Abstract

The transition to multi-party life is one of the breaking points in Turkish Political History. The Democratic Party (DP) did not initiate this period. But Multi-Party Life began with the opposing attitudes of the founders of the Democratic Party within the Republican People's Party (CHP). The Democrats came to a crossroads with the motion they submitted in June 1945. Democrats founded their party in the first month of 1946. Proving to be the main opposition party as a result of the general elections held in the same year, DP became the ruling party with the 1950 General Elections. Although different parties began to appear in Turkish politics, political movement in the fifties was shaped by these two parties. The DP and CHP, which showed examples of the struggle between the government and the opposition in almost every field, came face to face in this regard in the summer of 1951. This showdown, which began with the start of work on the midterm elections held on September 16, 1951, continued after the elections. The 1951 Midterm Elections were held for the vacant seats of parliament that remained vacant as a result of the politicians who were candidates and elected from more than one place in the 1950 General Elections and determined their preferences or due to deaths. Bilecik is one of the prominent places in these by-elections. This city has gained importance due to the candidates from Bilecik. Especially after CHP nominated Kasım Gülek, the general secretary of the party, all eyes turned to Bilecik. The candidate of the DP, with the selection of the provincial and district organizations and the approval of the center, was Lieutenant General Yümnü Üresin, who stands out with his military identity. Many MPs and ministers visited Bilecik during the election period. During this period, irregularities and judicial cases were encountered in Bilecik and Bilecik has not been off the agenda of the national press. The winning party in the election in Bilecik was DP. But there were objections to Üresin's election. For this reason, the government-opposition struggle continued in Bilecik after the election.

Keywords: *1951 Midterm Elections, Bilecik, Democrat Party, Republican People's Party, Kasım Gülek, Yümnü Üresin.*

Giriş

İkinci Dünya Savaşı'nın son senesi itibariyle farklı bir dinamizm yakalayan Türk siyaseti, CHP içerisinde kendisini göstermeye başlayan muhalif hareketlilikle beraber çok partili hayata geçiş sürecine evrilmiştir. On beş yıl aradan sonra yeniden muhalefet partilerinin görülmeye başlandığı Türkiye'de¹ ilk önce 1945'te Milli Kalkınma Partisi kurulmuşsa da (Burçak, 1979: 49) bu sürecin başlatıcısı *Demokratlar* adıyla Türk siyasetinde yer edinen CHP'li muhalif milletvekilleri olmuştur. 7 Ocak 1946'da kurulan ve dört buçuk sene boyunca ana muhalefet partisi rolünü üstlenen DP, 14 Mayıs 1950 Genel Seçimlerinden 27 Mayıs 1960 Askeri Müdahalesine değin iktidarda kalmıştır (Göktürk Çetinkaya, 2020: 116). Bu süre zarfında DP'nin karşısında muhalefeti oluşturan kesimin başında kuşkusuz CHP gelmiştir. Ellili yıllar boyunca ana muhalefet konumunu koruyan CHP'nin iktidara karşı kazanmak için başlattığı mücadelesiyle ilk olarak 1950 Yerel Seçimlerinde karşılaşmaktadır. Özellikle 1950 öncesinde milletvekili olup 9'ncü Dönemde TBMM'ye giremeyenlerden, köy ve mahalle muhtar seçimleriyle belediye ve il genel meclisleri seçimlerinde buldukları yerlerdeki teşkilatlara destek olmalarını isteyen CHP, yerelde de aradığını bulamamıştır (CA, 17.10.1950; Zafer, 17.08.1950: 1-5; Zafer, 05.09.1950: 1-4; Zafer, 17.10.1950: 1-4). Bu seçimlerle yerini daha da sağlamlaştıran DP'nin karşısında tutunmaya çalışan CHP, yönünü bu defa milletvekillikleri açık olan illere çevirmiştir. 25 Mayıs 1961'de kabul edilen Milletvekili Seçim Kanunu'yla kaldırılacak olan (Milletvekilleri Seçimi Kanunu, 1961) ve 1950'lerdeki mevcut seçim sistemi gereğince 14 Mayıs'ta da uygulanan birden fazla yerden aday olma durumu nedeniyle ve yaşanan vefatlardan dolayı bazı illere ait sandalyelerin boşa kalması, ara seçimlerin yapılmasını zaruri kılmış; 1950 Genel Seçimlerinin ardından tercih dışı kalan yerlerde seçim heyecanı 1951'de yeniden başlamıştır.

1951 yılının yaz ayları itibariyle Türkiye'nin gündeminde yerini alan ara seçimler için çalışmalarına bir yıl öncesinden başlayan CHP, Haziran 1950'de aday belirlemeye ve il gezileriyle birlikte propaganda faaliyetlerine girişmiştir (Cumhuriyet, 09.06.1950: 2). Elbette ana muhalefetin erken harekete geçmesinde, mevcut Seçim Kanunu'nun 6'ncı maddesinde belirtildiği üzere ara seçimlerin 1950 senesi eylül ayının üçüncü pazar günü yapılacak olmasının ve bunun için seçim sürecinin 23 Temmuz 1950'de başlatılması gerekliliğinin etkisi büyüktür (Milletvekilleri Seçimi Kanunu, 1950). Ancak DP'nin İstanbul Milletvekili Hüsnü Yaman, Konya Milletvekili Ziya Barlas ve Sivas Milletvekili Rifat Öçtem'in verdiği aşağıdaki önergeyle değişikliğe gidilmiştir:

Büyük Mecliste iktidar ve muhalefete mensup milletvekilleri adedi üzerinde hiçbir tesir yapmayacak ve esasen mürettep adedi fazla olduğu cihetle işlerin yürüyüşünde bir mani teşkil etmeyeceği gibi bilhassa bütçemizde bir milyon liraya yakın bir tasarrufu da sağlayacak olan açık milletvekillikleri için Milletvekilleri Seçimi Kanunu'nun 6'ncı maddesi gereğince Eylül ayında yapılması gereken Ara Seçimlerinin bu yıl yapılmamasını arz ve teklif ederiz (TBMMTD, 12.07.1950: 538).

¹ 1945'te Türk Siyasetine Milli Kalkınma Partisi'nden ayrı Sosyal Adalet Partisi de katılmıştır. 1946'da ise Demokrat Parti'nin yanı sıra Liberal Demokrat Parti, Çiftçi Köylü Partisi, Türk Sosyal Demokrat Partisi, Türkiye Sosyalist Partisi, Türkiye Sosyalist İşçi Partisi, Türkiye İşçi Çiftçi Partisi, Türkiye Sosyalist Emekçi ve Köylü Partisi, Yalnız Vatan İçin Partisi, Ergenekon Köylü ve İşçi Partisi, Arıtma Koruma Partisi, İslam Koruma Partisi, Yurt Görev Partisi kurulmuş, İleri Türkçülük Partisi ise kuruluşunu gerçekleştirememiştir. Bkz. Ülgenay, 2011: 85.

Verilen bu önerge üzerinde yapılan görüşmelerin ardından ara seçimlerin 1951'e ertelenmesine karar verilmiştir. Burada belirtmek gerekir ki 1950 Genel Seçimleri de aynı kanunun ilgili maddesince yine eylülün üçüncü pazar günü yapılması gerekirken dört ay öne çekilerek mayısta gerçekleşmiştir. Dolayısıyla eğer genel seçimler normal zamanında yapılmış olsaydı ara seçimler 1951'de olacaktı ve önergeyle gelen değişikliğin bu noktada sorun yaratmaktan uzak olduğunun altı çizilmelidir. Ayrıca 1950'de genel seçimlerden ayrı yerel seçimlerin yapılacak olması, yeterince bütçe ve zaman sıkıntısı yaratacağından buna bir de ara seçimlerin eklenmesinin mantıkla örtüşmeyeceği ortadadır. Kaldı ki 14 Mayıs Seçimlerinin bazı tutanaklarının halen onaylanmamış olması da ara seçimin ertelenmesi için bir neden olarak gösterilebilecek mahiyettedir (TBMMTD, 12.07.1950: 541-544; Açık Milletvekillikleri İçin Bu Yıl Ara Seçimi Yapılmaması Hakkında, 1950). Tüm bu gerekçelerin görüşüldüğü oturumun nihayetinde CHP'lilerin, Millet Partisi (MP) Milletvekili Osman Bölükbaşı'nın, DP Sivas Milletvekili Sedat Zeki Öz'ün tenkit ettiği önerge, çoğunluğun oylarıyla kabul edilmiş ve seçimlerin 1951'e bırakılmasıyla 1 milyon lira tasarrufta bulunulmuştur (Yeni Sabah, 13.07.1950: 1-5). Mart 1951 itibariyle iktidarla muhalefetin ara seçimlere yönelik çalışmalar içine girdiği görülmekle beraber (Akşam, 29.03.1951: 1-2; Cumhuriyet, 05.04.1951: 2) Demokratlar içinde ara seçimin yine ertelenmesini isteyenler de çıkmıştır. Nitekim 26 Haziran 1951 günlü DP Meclis Grubu'nda Denizli Milletvekili Hüsnu Akşit² ve arkadaşlarının bir yıl ertelenmesine yönelik verdikleri tavrıyla gündeme getirilen ara seçim mevzuu için Anayasanın 29'ncü ve Milletvekilleri Seçimi Kanunu'nun 6'ncı maddeleri üzerinde durulmuştur. Taktirde göre Anayasa'da ara seçimlerin yapılması için bir zaman mevhumu bulunmamaktadır. Milletvekilleri Seçim Kanunu'nda ise *TBMM aksine karar vermedikçe* ibaresi yer almaktadır. Dolayısıyla bu boşluklardan istifade edilerek ara seçimlerin 1952'ye bırakılması mümkün olabilmektedir (DPMGMZ, 26.06.1951: 27-29). Taktirde tehir için birçok sebebe dikkat çekildiği görülmektedir. Nitekim taktirde imza atan Sivas Milletvekili Rifat Öçtem, gruptaki konuşmasında özellikle halkın taleplerinden söz etmiştir:

Sebeplerden birisi ve en ehemmiyetlisi efkar-ı umumiyenin bu seçimi istemediğidir. Seçimin bu sene yapılmasını istemiyor. Gerek memleketin menfaati ve gerekse Demokrat Parti'nin iktidarda muvaffak olmasını isteyen her vatandaş seçimin bırakılarak memlekete hizmet etmek yoluna girin, parti mücadelesini bir tarafa bırakın diyorlar... Arkadaşlar biliyorsunuz ki yapılacak birçok işlerimiz vardır. Hepimizin gönü bu işlerin yapılmasını istiyor fakat her işte karşımıza parasızlık çıkıyor. Böyle bir durum karşısında Meclisin faaliyeti esasa müessir olmayacak 17 milletvekilliği için dört milyon, üç milyon lira sarf etmenin zamanında değiliz. Bu parayı bu şekilde ve böyle bir zamanda sarf edecek olursak efkar-ı umumiye bize gücenecektir, haklı olarak bizi tarizlere tabi tutacaktır (DPMGMZ, 26.06.1951: 36-38).

Öçtem'in de belirttiği üzere halk tarafından yeni bir seçim sürecine girilmesi doğru bulunmamaktadır. Ekonomik sıkıntıları olan halk, seçimlerde harcanacak olan meblağın fazlalığından dert yandığı gibi seçim sürecinde siyasilerin özellikle de iktidarın asıl yapılması gereken işlerden geri kalacak olmasını da hoş görmemektedir. Dolayısıyla seçimlerin ertelenmesi yerinde bir karar olacaktır. Konuya dair Hüsnu Akşit'in de Öçtem gibi halkın taleplerine ve maddi açıdan tesirlerine dikkat çektiği görülmektedir:

² Ara seçimlerin ertelenmesini isteyen Hüsnu Akşit, ara seçimlerden iki gün sonra, 36 yaşında yaşamını yitirmiştir. 31 Ekim 1951'deki DP Meclis Grubu ona saygı duruşuyla başlarken milletvekilleri içinde ara seçimle Denizli'den seçilen amcasının oğlu Baha Akşit de yer almıştır. Bkz. DPMGMZ, 31.10.1951: 3.

Halkın istemediği ve netice itibarıyla takrimimizde mevzuubahis ettiğimiz gibi, tam manasıyla çalışma göstereceğimiz bir zamanda seçim mücadelesine girişmemiz memleketin hiçbir zaman hayrına değildir... Bu yolda harcanacak birkaç milyon lirayı bugün en müstacel davalardan olan içme sularına, köy yollarına harcadığımız zaman halkın üzerinde yapacağımız tesir ve halkın bize karşı olan teveccühü bir kat daha artacaktır. Binaenaleyh iktidar üzerinde esaslı bir tesir yapmayacak olan müessir bir tesir yapmayacak mı ve milletvekilliği için böyle bir yola girmektense bizim bu yolda harcayacağımız birkaç milyon lirayı köy yollarına, içme sularına sarf etmek suretiyle acaba halkın üzerinde daha iyi tesir yapmayacak mıyız?.. İkinci noktada 19 milletvekilinin aramıza katılması bize çok müessir bir şey kazandırmayacaktır. Çünkü memleketin ana davaları hakkında karar vermekte aciz olmayan bir Meclis'in böyle bir yola gitmektense bu parayı köy yollarına ve içme sularına tahsisinde daha çok fayda sağlanacaktır... İktidara geçtiğimiz zaman yeni prensiplere göre hazırladığımız bütçe ile işe başladık. 1951 bütçesini gece gündüz çalışmak neticesinde kabul ettik. Bakanlıkların kendi planlarını hazırlayıp tam faaliyete geçecekleri bir zamanda bu seçimleri yapmak suretiyle mali kaynakları ve bu işle ilgili bütün daire adamlarını ve halkı işlerinden geri bırakarak, iktidar olarak muhalefette iken verdiğimiz sözü Halkevleri Davası, Yol Vergisi Kanunu, Memurin-i Muhakemat Kanunu, Köy Kanunu gibi davaları halletmeden halkın huzuruna çıkacak olursak muhakkak ki çok müşkül vaziyette kalacağız. Binaenaleyh partimizin menfaati bakımından da bu işin tehiri icap etmektedir (DPMGMZ, 26.06.1951: 31-33).

Halkın taleplerini gerçekleştirilmeden onlardan oy istemenin olumlu netice doğurmayacağını düşünen Demokratların sunduğu takrirden, TBMM'deki mevcut durumu değiştirmeyecek, bilakis verilen sözlerin, özellikle *Halkevlerinin millete mal edilmesi* vaadinin gerçekleştirilmesinden önce yapılacak ara seçimlerin lehte olmayacağı kanaatinin hakim olduğu görülmektedir. Buna karşın Tekirdağ Milletvekili Zeki Erataman *vatandaşın seçim hakkını kösteklemeye hakkımız yoktur...Para meselesine gelince bir memleketin siyasi seviyesinin yükselmesi için bir iki milyonun hiç kıymeti yoktur. Gelecek on yedi, on dokuz arkadaş içinde olabilir ki tek bir arkadaş çıkar bu memlekete milyonlar tasarruf eder* sözleriyle takriri desteklemezken Niğde Milletvekili Necip Bilge ise eleştirilerini şöyle ifade etmiştir:

Seçimleri geri bırakmak bizim demokrasiyi yerleştirmek hususunda pek samimi olmadığımız hakkında bir kanaat verebilir. Bu kanaati uyandırmamak için...geriye bırakmamak lazımdır...Ara seçimlerinin Meclis'te ekseriyete tesir edip etmeyeceği...gibi subjektif mahiyette olan düşüncelerle seçim geri bırakılmaz. Yapılacak seçim memlekette DP'nin tutunmuş olduğunu da gösterecektir (DPMGMZ, 26.06.1951: 40-46).

Yine Sivas Milletvekili Halil İmre 1951 Bütçesine ara seçimler için ödenek ayrıldığına dikkat çekerek³ verilen karara uyulmasını istemiş, Seyhan Milletvekili Reşat Güçlü de İmre'yle aynı hususa dikkat çekmiş ve seçimlerle ilgili kararı değiştirmek için geçerli bir nedenin olmadığına vurgu yapmıştır. *Particilik endişesi* ile hareket edilmemesini, kaybedileceği dahi düşünülse ara seçimin zamanında yapılmasının gerektiğini söyleyen Güçlü, DP'nin gelecek için örnek olmasının önemi üzerinde durmuştur. DP'nin bir gün muhalefete geçerse yeni iktidarın erteleyebileceği bir seçim hakkında konuşabilmesini 1951'de alacağı kararın belirleyeceğini söyleyen Güçlü'ye göre ara seçim neticesi bir teşhis olarak görülmeli ve halkın ikazı söz konusu olursa erken bir dönemde parti kendisine çekidüzen vererek gereken tedbirleri almalıdır (DPMGMZ, 26.06.1951: 53-55). Grup

³ Ara seçimler için 1951 Bütçesinde ayrılan ödenek 1.348.080 liradır. Ancak ödeneğin ayrıldığı süreçte 14 ildeki 17 milletvekilliği için ara seçimlerin yapılacağı düşünülmekteyken zaman içinde 17 ilde 20 milletvekilliği boşa çıkmıştır. DP seçim faaliyetlerini İçel Milletvekili Celal Ramazanoğlu'ndan aldığı 90 bin lira ile yürütürken her bir milletvekilinin yaklaşık 200 ila 300 bin liraya mal olacağı yönünde fikirler ortaya atılmıştır. CHP ise ara seçimlerdeki masraflarına 150.000 lira ayırmayı yeterli bularak bu meblağın CHP'nin İş Bankası'ndaki 18.071 sayılı cari hesabının 1/D dosyasında bulunan 20.157 adet % 7 faizli Milli Müdafaa tahvillerinden 6500'ünün borsada satılmasıyla elde edilmesini uygun görmüştür. Bkz. TBMMTD, 08.08.1951: 778; CA, 30.06.1951; Cumhuriyet, 31.08.1951: 1-5.

toplantısındaki konuşmalar değerlendirildiğinde ara seçimlerin ertelenmesini ve zamanında yapılmasını isteyen Demokratların sayılarının birbirine yakın olduğu görülmektedir. Nihayetinde Adalet Bakanı Rükneddin Nasuhioğlu'nun belirttiği üzere hükümetin görüş bildirmediği bu konuya ilişkin oylamada 139 milletvekili ara seçimlerin 1951'de yapılmasını isterken 121 vekil ertelensin demiş, bir kişi ise çekimser kalmıştır (DPMGMZ, 26.06.1951: 58-61). DP Meclis Grubunda yalnızca 18 oy farkıyla kabul edilen, dolayısıyla ara seçimlerin yapılması konusunda karamsar olan DP'lilerin sayısı azımsanmayacak seviyedeyken ana muhalefetinse bu seçimler için oldukça ümitli olduğu görülmektedir. Siyasilerin bu halet-i ruhiye içinde, 16 Eylül 1951'de girecekleri ara seçimlerin süreci 23 Temmuz itibarıyla başlatılmıştır (Toker, 1990: 134, 137; Akşam, 27.06.1951: 1-2).

Bilecik Özelinde 1951 Ara Seçimleri

Ara seçimler, her ne kadar farklı bilgiler verilse de⁴, 16 Eylül 1951 günü *Aydın, Balıkesir, Bilecik, Bitlis, Bursa, Çanakkale, Denizli, Eskişehir, Gümüşhane, İstanbul, İzmir, Kastamonu, Kırşehir, Muğla, Sivas, Sinop, Zonguldak* illerinde boşta bulunan 20 vekillik için gerçekleştirilmiş; bu 17 ilden İstanbul için iki, Aydın içinse üç milletvekili seçimine gidilmiştir (CA, 12.01.1952; Göktürk Çetinkaya, 2021: 573; Cumhuriyet, 18.07.1951: 3). Tablo 1'de partilerin bu seçimdeki adaylarını görebilmek mümkündür. Tablodan hareketle CHP'nin önde gelen siyasileriyle yarışacağı bu seçimlerde DP'nin adaylarının ana muhalefettekiler kadar aşına isimlerden oluşmadığı yorumu yapılabilir. MP'nin Bilecik, Bitlis, Çanakkale, Gümüşhane, İzmir, Muğla ve Sivas'ta aday göstermezken CHP'ninse sadece Bitlis'te katıl(a)madığı⁵ görülmektedir.

Ara Seçime Katılan Partiler	Adaylar
Demokrat Parti	Aydın: Lütfü Ülkümen, Cevat Ülkü, Nail Geveci Balıkesir: Mücteba İştın Bilecik: Yümni Üresin Bitlis: Nusrettin Barut Bursa: Kenan Yılmaz Çanakkale: Nusret Kirişcioğlu Denizli: Baha Akşit Eskişehir: Ekrem Baysal Gümüşhane: Ahmet Kemal Varınca İstanbul: Hadi Hüsmen, Seyfi Oran İzmir: Pertev Arat Kastamonu: Ziya Termen Kırşehir: Elvan Kaman Muğla: Natık Poyrazoğlu Sinop: Ahmet Muhip Dranas

⁴ Arcayürek ara seçimlerin 22 şehirde ve 22 milletvekilliği için yapıldığını söylemektedir. Cumhuriyet'te ise 19 ilde 21 milletvekilliği için ara seçim olacağına dair bir haber görülmektedir. Bu habere göre diğer listelerde olmayan iller Konya, Trabzon ve Tunceli olarak verilmiştir. Bkz. Arcayürek, 1983: 243; Cumhuriyet, 13.08.1951: 4.

⁵ CHP Milletvekili Muhtar Ertan'ın vefatıyla boşa çıkan Bitlis'te ara seçimler için ana muhalefetin aday gösterdiği Nusrettin Barut, bir gün içinde taraf değiştirerek DP'ye geçmiş ve iktidarın adayı olmuştur. Bkz. CA, 13.07.1951; Cumhuriyet, 17.08.1951: 6; Cumhuriyet, 23.08.1951a: 5.

Genelin Yerelden Okunması: 1951 Ara Seçimleri ve Bilecik

	Sivas: Kazım Oskay Zonguldak: Esat Kerimol
Cumhuriyet Halk Partisi	Aydın: İsmail Rüştü Aksal, Nihat Erim, Cavit Oral Balıkesir: Sıddık Tümerkan Bilecik: Kasım Gülek Bursa: Edip Rüştü Akyürek Çanakkale: Halit Sarıkaya Denizli: Cemil Sait Barlas Eskişehir: Daniş Yurdakul Gümüşhane: Münür Hüsrev Göle İstanbul: Lütfi Kırdar, Necmettin Sadak İzmir: Şevket Adalan Kastamonu: Tahsin Coşkan Kırşehir: Sahir Kurutluoğlu Muğla: Vedat Dicleli Sinop: Muhtar Acar Sivas: Reşat Şemsettin Sirer Zonguldak: Kemal Satır
Millet Partisi	Aydın: Mustafa Kentli, Ertuğrul Akça, Cemal İşlak Balıkesir: Nihat Akpınar Bursa: Vasfi Raşit Seviğ Denizli: Raif Yesari Bilgisev Eskişehir: Nurettin Ardıçoğlu İstanbul: Sadık Aldoğan, Ahmet Oğuz Kastamonu: Şefik Çakmak Kırşehir: Ahmet Tahtakılıç Sinop: Suphi Batur Zonguldak: Sadrettin Tosbi
Türkiye Sosyalist Partisi	İstanbul: Şükrü Kaya (işçi), Esat Müstecaplıoğlu
Bağımsızlar	Mehmet Refet Acarol, Şevket Ağırtopçu, Hamit Otay, Nejat Aytaman, Arif Nizamettin Berskan, Sırrı Bellioğlu, İhsan Altay Gurkun, Ahmet Kalyoncu, Kemal Mete, Hasan Omurtakkan, Ekrem Ortaç, Suphi Öge, Hasan Zeki Öğünç, Mustafa Nuh Seslikaya, Osman Taşkınbaş, Hasan Tibet, Burhan Ulutürk, Mehmet Rauf Üstünpınar, Süleyman Suphi Yavuzhan

Tablo 1: 1951 Ara Seçimlerinde Partilerin Adayları
Kaynak: Burçak, 1998: 96-97; Cumhuriyet, 16.09.1951: 3.

Tabloda görüldüğü üzere ara seçimlerin yapılacağı illerden birisi de, 14 Mayıs 1950’de iki ilde birden seçilen İhsan Şerif Özgen’in Kütahya Milletvekilliğini tercih etmesi nedeniyle boşa çıkan Bilecik’tir (CA, 21.12.1950). 1950’de Bilecik’te en çok oy alan ikinci isim olan Özgen’in haricinde bu ilden seçilen diğer milletvekilleri de DP’den olup aldıkları oya göre Talat Oran, Mehmet Keşşaf Korkut ve İsmail Aşkın Meclis’te Bilecik’i temsil etmişlerdir (Çetinkaya, 2017: 88). Ancak yukarıda belirtildiği gibi Özgen’in Kütahya Milletvekilliğinde karar kılması, Bilecik’te bir milletvekilliğini boşa çıkartmıştır. Bu doğrultuda DP ile CHP’nin aday göstererek yarıştığı Bilecik, ara seçim sürecinin en konuşulan ili olmuştur. Bunun ana nedenini partilerin gösterdiği adaylara, özellikle CHP’nin adayına bağlamak yanlış olmayacaktır. CHP’nin yeni genel sekreteri Kasım Gülek’i aday gösterdiği Bilecik’te DP’nin adayı askerlik mesleğinden yeni ayrılmış Yümnü Üresin olmuştur. Her ne kadar DP, Gülek’in karşısına ilk önce Sağlık Bakanlığı Müsteşar Yardımcısı ve Söğüt’ün köklü ailelerinden olan Nail Karabuda’yı çıkartmayı düşünmüşse de nihai olarak Üresin’de karar kılmuştur (Çetinkaya, 2017: 89).

Bunun üzerine Üresin, 26 Ağustos 1951'de askerlikten emekliye ayrılmıştır. Dolayısıyla kendisinin de DP saflarında siyasete atılmayı uygun gördüğü söylenebilir. Kısaca 1914'te başladığı askerlik hayatını 1951'de noktlayan Üresin, aynı yıl DP'den 9'ncü Dönem Ara Seçimlerinde aday gösterilerek siyasete girmiştir. MP'nin henüz teşkilatı olmadığı için aday göstermediği Bilecik'te Üresin'in tek rakibi Gülek olmuştur (CA, 26.08.1951; CA, 12.01.1952; Cumhuriyet, 14.07.1951: 5; Cumhuriyet, 09.08.1951: 1-5).

1950 Genel Seçimlerine memleketi Seyhan'dan katılan ancak seçilemeyen Gülek, CHP'nin 8'nci Kurultayında 3 Temmuz günü Genel Sekreterliğe getirilmiştir (Yeni İstanbul, 04.07.1950: 1; Balcı, 2015: 114-117). CHP'nin önemli isimlerinden Gülek'in TBMM'nin 6'ncı ve 7'nci Dönemlerinde Bilecik Milletvekili olduğu için şehre yabancı bir siyasetçi olmadığını belirtmek gerekir. Dolayısıyla Metin Toker'in CHP'nin adaylarının aday gösterildikleri yerlerle ilgisinin olmadığına ama DP'nin adaylarda genel olarak *yörenin çocuğu* özelliğini aradığına dair yazdıklarının çok doğru olduğu söylenemez (Toker, 1990: 150; TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü, 2010: 380). Zira her iki aday da Bilecikli olmamakla beraber Gülek'in Bilecik'le bağlantısının, özellikle siyasi temasının daha fazla olduğu ortadadır. Kaldı ki Öymen'in de değindiği gibi genelleme yapılacak olunursa CHP'nin aday göstermek istediği politikacılarının memleketlerinde ara seçime gidilmediğinden düşünülen isimlerin seçim illerine yönlendirilmesi bir mecburiyetti. Bu zorunluluğun en çok hissedildiği yerler de Aydın, Muğla, Denizli ve Zonguldak'la birlikte Bilecik'ti. Dolayısıyla iktidarın bu beş şehrin adaylarına *ithal aday* ismini verdiğini söyleyen Öymen'e göre DP'nin önemli siyasileri 1950'de zaten milletvekili seçildiği için 1951'de adaylar yerelde tanınan hemşerilerden oluşmuştur (2014: 219) ancak Üresin Bilecikli olmadığı gibi şehirde de tanınmamaktadır.⁶ Latif Mutlu ise anılarında, kazanacağından emin olan Gülek karşısında Bilecik'ten aday bulmakta zorlanan DP'nin askeri kökeni nedeniyle Üresin'i uygun gördüğünü, seçimde kendisinin kazanmasının askerlik şubeleriyle ilgili olduğunu bizzat Üresin'den duyduğunu söylemektedir (Sunal, 2010: 121). Kore'nin gündemde olduğu bu dönemde bir korgeneralin adaylığı etki etmiş midir bilinmez ancak belirtmek gerekir ki yaklaşık bin başvuru olması nedeniyle DP Genel İdare Kurulu bu seçimlerde merkezden aday göstermeme yolunu seçmiştir. Öyleyse Üresin'i de Ankara değil, Bilecik aday göstermiştir. Elbette kararın tamamen illere bırakıldığını düşünmek çok doğru olmaz. Zira sürecin başında iktidarın seçim işlerini Bilecik'te yönetmekle görevlendirdiği İstanbul Milletvekili Hüsni Yaman, ağustosun ilk günlerinde Bilecik'e geçerek seçim hazırlıklarıyla uğraşmış, ilçelerde gerçekleştirdiği yoklamaların neticesinde en güçlü aday olan Üresin'in mazbatasını Ankara'ya göndermiştir (Cumhuriyet, 13.08.1951: 1-4; Cumhuriyet, 20.08.1951: 5). Dolayısıyla Yaman'ın şehirdeki temasları önemlidir ve bu durum seçim gününe kadar sürmüştür. Öyle ki bu süreçte Bilecik'te Üresin'den çok Yaman aktif olmuştur. Bu da DP'nin hem siyasete yeni girdiği için Üresin'in tecrübesiz olduğunu düşünmesinden hem de Gülek'in eskiden vekili olduğu Bilecik'te kazanma olasılığının fazla olduğunu tahmin etmesinden kaynaklanmıştır. Fakat CHP'nin Gülek'in kazanması için var gücüyle mücadele ettiği de bir gerçektir. Bu nedenle 1951 Ara Seçimlerinde propagandanın en keskin görüldüğü il kuşkusuz Bilecik olmuş ve Üresin'e destek

⁶ 1898'de Divriklioğulları'ndan Sorgu Hakimi Mustafa Bey'in torunu ve Zülfikar Efendi ile Mukaddes Hanım'ın oğlu olarak Harput'ta dünyaya gelen Üresin, Hazar Gölü'nün kuzeyindeki Güneyköy'dendir. Bkz. Sunal, 2010: 121; Sunguroğlu, 2013: 820.

olunması adına seçim sürecinde Demokratlar sıkça Bilecik'e gelmiştir. Örneğin Milli Eğitim Bakanı Tevfik İleri, Maliye Bakanı Hasan Polatkan, DP Afyon Milletvekili Kemal Özçoban Bilecik'le ilçelerinde miting düzenlemiştir. Her ne kadar henüz adayın belli olmadığı bir dönem de olsa sürecin başında Bilecik Valisinin değiştirilip Beyoğlu Kaymakamı Ahmet Akbil'in bu makama getirilmesi de seçime bağlanabilir (Akşam, 28.07.1951: 3; Cumhuriyet, 12.09.1951a: 1-5; Göktürk Çetinkaya, 2021: 579).

Seçim faaliyetinin siklet merkezi Bilecik oldu

Ağaoğlunun dünkü nutku: «H. Partisine rey veremezsiniz, yaşıyanlar hortlaklardan daima korkar ve kaçarlar»

Bilecikte, dünkü hâdise: İki otobüsle Bozüyüğe Ağaoğlunun nutkunu dinlemeğe gelen ve geç kalan Demokratlar, kürsüde Kasım Güleği bulup şaşırıldılar, inip dinlemek isteyince de yerli Demokratların mümaneatına uğradılar, mesele adliyeye intikâl etti

Nöbet Evliyagıtı bildiriyor

Bozüyük, 31 — Bilecikte seçim mücadelesi en hararetli safhasına girmiştir. Her iki parti de bütün kuvvetlerini burada seferber etmişlerdir. Başbakan Yardımcısı Ağaoğlu bugün de ilçe ve köylerde konuşmaktadır. Ağaoğlunun indığı kürsüye 3 dakika sonra Kasım Gülek çıkarak propagandasını yapmaktadır. İki tarafın hatibeleri de güzel konuşduğundan köylü âdeti gürmeştir.

Bütün Bozüyük fleesinde bir hâdise olmuş. Ağaoğlundan sonra kürsüye çıkan Kasım Güleği dinlemek isteyen Demokratlarla bunların dinlemesine mâni olmak isteyen Demokratlar arasında münakaşa baş göstermiş, neticede Güleğin arzusu üzerine hâdise cürmü meşhud mahkemesine aksetmiştir. Neticede

Atlantik Pakıtına İştirakimiz ve Fransa

Schuman, basın toplantısında Türkiye'nin pakıtta alınmasını memnuniyetle karşılayacağını söyledi

Paris 21 (R.) — Bugün yapıldı basın konferansında konuşan Fransız Dış İşleri Bakanı Schuman, Türkiye'nin Atlantik pakıtına iştirakini memnuniyetle karşılayacağını söyledi fakat bunun, Atlantik pakıtı konferansında Ottawa konferans-

Bilecikte dün konuşan iki meşhur hatib
Samed Ağaoğlu Kasım Gülek

Resim 1: 1951 Ara Seçimleri en çok Bilecik'te hissedilmiştir.

Kaynak: Evliyagıt, 01.09.1951: 1.

İktidarın çaba gösterdiği Bilecik'te CHP'nin daha yoğun çalıştığını belirtmek gerekir. Nitekim İleri'nin Bozüyük'te miting yaptığı süreçte Gülek'in Söğüt'te, CHP Kars Milletvekili Abbas Çetin, Profesör İsmail Hakkı Baltacıoğlu ve Tahsin Bekir Balta'nın Bozüyük'te ve Bilecik köylerinde halka seslendiği görülmektedir. Ayrıca seçmenlere hediyelerin verildiği Bilecik'te Gülek, köylünün ağzı tatlansın diye tahta kaşık dağıtıp seçim kampanyasının son günü arifeye denk geldiği için bayram tebrik kartı gönderirken DP, partinin adının yazılı olduğu tabakalar dağıtmıştır (Cumhuriyet, 12.09.1951b: 1-5). Bunlar seçim sürecini renklendiren gelişmeler olmakla beraber Bilecik'te olumsuz görüntülere de rastlanmıştır. Örneğin ağustosun son haftasında merkezde ve ilçelerde CHP'nin halka dağıttığı *Demokrat Parti Milletvekillerine Mektup* adını taşıyan beyannameler nedeniyle iki parti karşı karşıya gelmiştir. Beyannameyi mitingde okuyan CHP İl Başkanı Avukat Şemsettin Erdiñç, Seçim Kanunu'nun 135'nci maddesine aykırı hareketten Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından Suçüstü

Mahkemesine sevk edilirken beyannameler mahkeme kararıyla toplatılmıştır. Yine mahkeme kararıyla Halkevlerinin CHP'ye ayrılan tarafında yapılan incelemede 1400 beyanname daha bulunmuştur. Erdinç ifadesinde beyannamenin özellikle üçüncü maddesini okuması için Kars Milletvekili Çetin'in kendisine ısrar ettiğini söylerken Adalet Bakanı Nasuhioğlu da Bilecik Savcılığı'ndan aldığı bilgiler doğrultusunda basına demeç vermiş ve Ulus Matbaası'nda basılıp Ankara'dan seçimin yapılacağı illere dağıtılan beyannamenin Bilecik'e Çetin tarafından getirildiğini duyurmuştur. CHP Bilecik İl Merkezinde ele geçirilen ve içeriği meşru seçim mücadelesine uygun olamayan bu matbu 1471 beyannamenin bazı kısımlarının *memlekette anarşinin hüküm sürdüğü manasını ihsas edecek ve vatandaşın hükümete güvenini sarsacak mahiyette olduğunu* belirten Nasuhioğlu, beyannamenin altındaki 14 tane matbu imzanın gerçek olup olmadığını araştırıldığını söylemiştir (Cumhuriyet, 22.08.1951: 4). Nasuhioğlu'nun verdiği demeci CHP Genel Başkanı İsmet İnönü hukuka müdahale olarak değerlendirirken Başbakan Yardımcısı Samet Ağaoğlu, Adalet Bakanının asayişin sağlamaktan sorumlu olduğunu söyleyerek *asayişin iblal edildiği bir memleket köşesinde ne tarzda iblal edildiğini, ele geçen vesikaların mahiyetini açıklıyor, susacak mı?* sözleriyle savunmuştur (Cumhuriyet, 23.08.1951a: 5).

Her ne kadar konuyla ilk olarak Bilecik Savcılığı ilgilenmişse de beyannamenin Ulus Matbaası'nda bastırılması sebebiyle dosyanın Ankara Garnizon Mahkemesi'ne sevk edildiğini belirten Toker, ilgili beyannamenin bir bölümünü şu şekilde paylaşmıştır: *Hükümet daireleri basılarak silah kaçırılıyor, istasyonlar basılıp kasalar soyuluyor, mala ve cana tecavüz her tarafta arttı. Bunları elbette siz de görüyor ve işitiyorsunuz. Hükümet ne yapıyor? Devlet otoritesi kalkınca halimiz ne olacak? Ali, Elif, Veli, Dumar, Durmuş, Satılmış* (1990: 151). Beyannameyi basan Ulus Matbaası Müdürü Naşit Hakkı Uluğ'un da ifadesini almak isteyen savcılık, kendisine ulaşamazken Ağaoğlu, beyannameden dolayı ana muhalefeti *halkı kıyama teşvik etmek* ile suçlamıştır. Savcılığın kendisi hakkında soruşturma açtığı Gülek'se iktidarın kendisinin tenkit edilmesini yanlış anlaması halinde muhalefetin görevini yapamayacağına dikkat çekmiştir (Akşam, 23.08.1951: 2; Albayrak, 2004: 223). Konuya dair CHP Genel Merkezinden Seçim İşleri Komitesi adına konuşan Kemali Beyazıt da beyannameyle parti merkezinin ilgisinin olmadığını, iktidarın bu tutumuyla muhalefet üzerinde baskı oluşturmaya çalıştığını söyleyerek adayların seçim bölgelerinde yasalara uygun olarak propaganda yapabileceğini, beyanname bastırıp dağıtabileceğini ve Bilecik'teki beyannamede suç unsuru olmadığını söylemiştir (Cumhuriyet, 23.08.1951b: 5; Akşam, 23.08.1951: 1-2). Henüz DP'nin adaylarını açıklamadığı bir dönemde yaşanan bu hadisenin akıbetine bakıldığında Asliye Ceza Mahkemesi tarafından Bilecik CHP İl Başkanı Erdinç hakkında kararın verildiği ve olay Seçim Kanunu'nun yanı sıra Türk Ceza Kanunu'nun 161 ve Askeri Ceza Kanunu'nun 58'nci maddeleri kapsamına da girdiğinden Cumhuriyet Savcılığının talebi doğrultusunda mahkeme kararıyla dosyanın Ankara Garnizon Komutanlığı'na sevk edildiği görülmektedir. Kısaca Askeri Mahkemeye intikal eden *Bilecik Hadisesi* (Akşam, 24.08.1951: 2; Cumhuriyet, 24.08.1951: 1) ile ilgili en ayrıntılı konuşmayı kuşkusuz CHP'nin adayı Gülek yapmıştır.

Günlerdir Bilecik ve köylerinde olduğu için yaşananlardan haberdar olmadığını söyleyen Gülek, CHP Genel Sekreteri ve milletvekili adayı olarak Seçim Kanunu'nun verdiği haktan yararlanıp mektup yoluyla propaganda yaptığını ifade etmiştir. Mektuptaki isimlerin temsili olduğundan, gezilerinde dinlediği şikayetlerden hareketle mektubu kendisinin yazıp Ulus Matbaası'nda

bastırıldığından, parasını bizzat ödediğinden bahsetmiştir. İktidarı eleştirmesinin hakkı ve görevi olduğunu ifade eden Gülek, iddiaları dayandırdığı üçüncü maddeyi şöyle açıklamıştır:

Bu madde şöyle der: ‘Hükümet daireleri basılarak silah kaçırılıyor’. 9/6/1951 tarihli Ulus gazetesinde şöyle bir yazı vardı: ‘Hafik-Hükümet kapısının dış kapısı demir ve manivela ile zorlanarak kırılmış, bina dahilindeki Adliye emanet ambarı da aynı şekilde kapısı kırılarak açılmıştır. Müteakiben ambarda bulunan silahlardan 26’sı ve cephaneler alınıp götürülmüştür. Tabanca ve cephanelerin yanında bulunan altın ve kağıt paralara el sürülmemiştir.’⁷ 3’üncü maddeyi okumaya devam ediyorum: ‘İstasyonlar basılıp kasalar soyuluyor’ 11 Ağustos 1951 sayılı Ulus’ta da buna dair misaller mevcuttur. 14 Ağustos’ta Emniyet Genel Müdürlüğü bu haberi tazyik etmiş, fakat tezkir edememiştir. 3’ncü madde şöyle devam ediyor: ‘Mala ve cana tecavüz her tarafta arttı. Bunları elbette siz de işitiyor ve görüyorsunuz. Hükümet ne yapıyor? Devlet otoritesi kalkınca halimiz ne olacak?’ Bakanlar basın toplantılarında ancak buraya kadar okumaktadırlar. Bundan sonrası da ben okuyayım: ‘Bu işlerden mesul olanları niçin kontrol etmiyorsunuz? Niçin Mecliste sual sormuyorsunuz? Yüksek mevkilerdeki ehliyetsizleri niçin değiştirmiyorsunuz? Biz sizi bunları yapasınız diye mi, yoksa her işi bir yana bırakıp partinizin her emrini yerine getirmeyen, işinize gelmeyen memurları oradan oraya değiştirerek vakit geçiresiniz diye mi seçtik? Haksız yere oradan oraya atılan memurların yol paralarını kendi kesenizden mi veriyorsunuz, yoksa bu fakir milletin kesesinden mi?’ Görüyorsunuz ki maddenin okunmayan kısmı, okunan kısmına cevap veren kısımdır (Akşam, 25.08.1951a: 1-2; Cumhuriyet, 25.08.1951a: 1-5).

CHP’nin 14 aylık genel sekreteri olduğunu vurgulayan Gülek, iktidarı eleştirmenin halkın hükümete güvenini sarsabileceği düşüncesiyle doğru bulunmamasını, muhalefetin görevini yapmasının önüne geçeceği için yanlış bulmaktadır. Mektuptan sonra il başkanı hakkında dava açıldığını ama 161’nci madde gereği salahiyyetsizlik kararı verildiğini söyleyen Gülek, mahkeme devam ederken Ağaoglu ile Nasuhioğlu’nun basın toplantısı yaparak hükme bağlanmamış davayla ilgili konuşup kaderi Adalet Bakanının elinde olan hâkimin baskı altında bırakıldığını anlatmıştır. DP Bilecik Teşkilatı tarafından ilde mektupların ve hatta hal tercümelerinin dahi toplatılmasından hareketle iktidarın özel zabıta teşkilatı kurduğundan şüphelenen Gülek, mektupların dağıtıldığı köylülerin karakola götürülmelerini, hatta bazılarının ertesi gün jandarmalar tarafından ilçe karakollarına sevklerini eleştirerek bunun CHP’li seçmeni yıldırma politikası olduğunu söylemiştir. DP İl Teşkilatının hükümet tarafından korunduğunu, zabıtanın şehirde seferber edildiğini ve devlet hazinesinin buraya akıtıldığını iddia eden Gülek, gazetelere Bilecik’e temsilci göndermeleri için çağrıda bulunmuştur. Gülek demecinde DP’nin Bilecik’e verdiği öneme dikkat çekerek iktidarın asıl seçimin Bilecik’te olacağını açıkça söylediğini belirtmiştir. Gülek’e göre bunun için

İstanbul’un çok iyi tanıdığı Hüsnü Yaman, seçim tutanakları tahkikinde şöhret kazanan Kemal Özçoban yirmi milletvekili ile bu seçimi idareye memur edilmişlerdir. ‘Muhalefet partisi genel sekreterini kazandırmayacağız. Kasım Gülek şahsen iktidar partisine zararlıdır. Milletvekili olmasına mani olacağız’ diye açıkça ifade edilmektedir. Milletvekilleri köy köy dolaşarak şahsım hakkında ağır isnatlarda bulunmaktadırlar (Akşam, 25.08.1951a: 1-2; Cumhuriyet, 25.08.1951a: 1-5).

⁷ Gülek’in Hafik’le ilgili verdiği bilgilerin doğru olmadığına dair ajans tarafından bir sonraki gün tezkir yayınlanmıştır. Buna göre 4-5 Haziran gecesi Hafik Adliyesinin emanet dairesinden *sabun kalıpları, bir takım bezler, tutuklular üzerinde bulunan birkaç tabanca ve tabanca kurşunları* çalındığı, konunun sıradan bir zabıta vakasından ibaret olduğu söylenmiştir. Gülek’in istasyonlarla ilgili açıklamasında bahsettiği hadise ise Kurtalan-Genç İstasyonları arasındaki Giradağ İstasyonu’nun silahlı kişiler tarafından basılıp kasaların soyulduğuna dair ihbardır. İhbar üzerine girilen tahkikatta şüphelilerin evleri aranmış ve sadece bir av tüfeğine rastlanmıştır. Bkz. Cumhuriyet, 26.08.1951a: 5.

Kasım Gülek'in demecinde görüleceği üzere beyanname kendisi tarafından hazırlanarak dağıtılmıştır. Ayrıca beyannamedeki imzalar sahte olup Gülek'in iddiaları CHP'nin yayın organı Ulus'ta çıkan birer habere dayandırması dikkat çekmektedir. Askeri Mahkemeye sevk edilen konu, hukuki yönden en yüksek adli amir olduğundan Milli Savunma Bakanının dava açması halinde beyannameyi okuyan Erdiç'in, basan Uluğ'un ve yazıp dağıtan Gülek'in Askeri Mahkemeye verilmesi gündeme gelmiştir (Akşam, 25.08.1951b: 2). Gülek'in Bilecik'e basın mensuplarının gönderilmesi çağrısına bakıldığında burada muhabirlerin olduğu haberlerin ulusal basına yansımından anlaşılmaktadır. Bu bağlamda Cumhuriyet gazetesinin Bilecik'e gönderdiği Necdet Evliyagil ismi öne çıkmaktadır (Cumhuriyet, 25.08.1951b: 1-5). Gülek'in açıklamasıyla eş zamanlı yaşanan bir gelişme de iktidarın adaylarını nihayet açıklaması olmuş, böylece DP'nin Bilecik adayı Yümnü Üresin'in adı gündeme ağustos sonunda taşınmıştır (Cumhuriyet, 26.08.1951b: 1-3). Üresin, adaylığının hemen ertesinde, 27 Ağustos günü Hüsnü Yaman'la Bilecik'e gelerek seçim faaliyetlerine başlamıştır. Üresin'le aynı gün Gülek de Bilecik'e dört CHP'li vekille gelerek seçim propagandalarını başlatmıştır. Seçimlerin oldukça önem kazandığı bu ilde süreci izlemek için Amerikalı gazetecilerin de Bilecik'e geleceğini bildiren Evliyagil'in şehre dair izlenimleri öncelikle CHP'ye yönelik olmuştur. Şehrin pazar meydanında miting yapan CHP'nin iktidarı fazlasıyla tenkit ettiği ve Mardin Milletvekili Aziz Uras'ın Kore'ye asker gönderilmesini eleştirerek yurt dışında ölen Mehmetçiğin şehit sayılmayacağını söylemesiyle her kesimin tepkisini çektiğini belirten Evliyagil, Bilecik Emniyet Müdürlüğü'nün Uras hakkında tutanak tutup takibata başladığını da eklemiştir⁸. CHP'nin miting yaptığı meydanda öğleden sonra DP'liler yer almıştır. Üresin'in sakin bir konuşma yaptığı bu ilk mitingde başka bir DP'li ise CHP'yle Gülek'e yüklenmiştir. Kore'de şehit düşenlerin kanının kutsallığına vurgu yapan hatip, CHP zamanında her fırsatta askerinin *canına okunduğunu* söylemiştir. Seçim faaliyetlerini Kore Savaşı'na dayandıran iki partinin özellikle Bilecik'te ordunun siyasete alet etmek istemesinin Bileciklileri üzdüğü muhakkaktır.⁹

İl merkezinden sonra aynı gün köyleri ziyaret eden adayların 28 Ağustos'ta Bozüyük'e gittikleri görülmektedir. 27 bin seçmene sahip bu ilçede olay çıkmaması için polisin önlem aldığı görülmüştür (Evliyagil, 28.09.1951: 1-4; Cumhuriyet, 30.08.1951: 6). Öncelikle saat 11.00'de davul zurnalarla ilçenin caddesinden geçerek pazar alanına gelen DP miting yapmış, öğleden sonra aynı yer CHP'lilere tahsis edilmiştir. İki partinin de birbirine ağır ithamlarda bulunduğu Bozüyük'te Gülek, radyonun iktidar tarafından istismar edildiğine dikkat çekmiştir. CHP Kırşehir Milletvekili Halil Sezai Erkut'un konuşması esnasında kendisini yuhalayan DP'li bir genç tutuklanırken iktidar adına Bilecik'te seçimleri yürüten İstanbul Milletvekili Yaman'a ve CHP'nin adayı Gülek'e seçimle ilgili tahminlerini soran Evliyagil'in aldığı yanıtlarsa kazananla kaybeden arasında az bir farkın olacağı yönünde olmuştur. Bilecik'te dağıtılan beyanname bağlamında Adalet Bakanının istifasını isteyen Gülek, verdiği röportajda hükümetin Bilecik'te CHP'nin çok güçlü olduğu iki köyü ağustos ortasında

⁸ Ara Seçimlerde CHP'nin Bilecik temsilciliğini üstlenen Kars Milletvekili Abbas Çetin, Uras'ın böyle bir açıklamada bulunmadığına dair 29 Ağustos günü tektip göndermiştir. Bkz. Cumhuriyet, 30.08.1951a: 6.

⁹ Buna yönelik çıkan haberlere DP Bilecik Seçim Komitesi Başkanı Hüsnü Yaman, cevaben DP'nin böyle bir şeye tenezzül etmeyeceğini söylemiştir. Bkz. Cumhuriyet, 01.09. 1951: 5.

Eskişehir'e bağlamasına dikkat çekmiştir. Bu gelişme, seçim manevrası olarak değerlendirilebilirse de seçimlere Eskişehir'in de katılacak olması, Gülek'in tezini çürütmektedir (Evliyagil, 29.08.1951: 1-4; Akşam, 29.08.1951: 2; Cumhuriyet, 17.08.1951: 6). 30 Ağustos'ta önce Bilecik merkeze gelen Başbakan Yardımcısı Ağaoğlu'nun öğle yemeğinin ardından Gölpazarı ve Söğüt'e giderek hem iktidarı, hem muhalefeti destekleyen hem de tarafsız olan Bilecikliyle görüştüğü görülmektedir. İktidarın muhalefete baskı yapmadığını, Yol Vergisi'nin kaldırılacağını, asayiş sıkıntısının büyük oranda yaşanmadığını anlatan Ağaoğlu, fiyatların biraz yükselmiş olmasını Kore Savaşı'na bağlamıştır. Gülek'in arkadaşı olduğunu belirten Ağaoğlu, *iyi adamdır, fakat kötü politikacı olduğunu görüyorum* demiştir. Özellikle Gülek'in yayınladığı beyannameye değinen Ağaoğlu, seçmenlere belirtilen sıkıntıların olup olmadığını sormuştur. CHP'yi destekleyenlerle daha çok ilgilenen, bir şikayetlerinin olup olmadığını soran Ağaoğlu'nun tavrı seçmen üzerinde olumlu etki bırakmıştır. Aynı gün Gülek'le de röportaj yapan gazetecilere CHP'nin adayı, Ağaoğlu'nun da kendisinin arkadaşı olduğunu söyleyerek *acıyorum arkadaşına çünkü onu harcamaktadırlar* demiştir. Öte yandan aynı zamanda Genel Kurul üyesi olan Başbakan Yardımcısı Ağaoğlu'nun seçim propagandası yapma hakkının bulunmadığına dikkat çekmiş; Bilecik'teki konuşmalarda polis kafasına göre tutanak tuttuğu için Ankara'dan diktafon getireceğini söylemiştir. Gülek'e göre Ağaoğlu'ndan ayrı Fevzi Lütfi Karaosmanoğlu'nun ve dört bakanın daha şehre gelecek olması, iktidarın baskı metodudur. CHP'li aday, sadece CHP'ye oy çıkan köylerden devletin elini çekeceği yönünde Bilecikli köylülerin korkutulduğundan da bahsetmiştir (Akşam, 31.08.1951: 1-2; Cumhuriyet, 31.08.1951b: 5).

Gülek, bakanların şehre gelmesine tepki gösterse de Maliye Bakanı Polatkan Bozüyük'te konuşma yapmış ve kendilerinin zamanında CHP'nin yaptığı gibi *Ankara'dan çıkmayan, odalara kapanan toplumdaki kopuk politikacılar* olmadığını vurgulamıştır (Göktürk Çetinkaya, 2021: 579). 31 Ağustos'ta Bilecik ilçe ve köylerini gezen Ağaoğlu ise öncelikle yeni onarılan Edebalı Türbesi'ni ziyaret etmiş, ardından Vali Akbil ve DP'li il idarecileriyle Bozüyük'te Cumhuriyet Meydanı'nda miting düzenlemiştir. Gülek'in kendisine ve Nasuhioğlu'na yönelik konuşmalarını yanıtlayan Ağaoğlu, yargıya müdahale etmediklerini, beyanname yazanların yalan olduğunu söyleyerek mahsulün bolluğundan, verilen tarım kredilerinden bahsetmiştir. *Halk Partisi'ne mi rey vereceksiniz? Hayır, buna imkân görülemez. Bizî beğenmezseniz bile içimizden bir yenisini çıkartırsınız, yenisini seçersiniz. Türk milleti yeniye meyyaldır... Onların size yaptıklarını elbette unutamazsınız. Yaşayanlar daima hortlaklardan korkar ve ondan kaçır...* sözleriyle seçmenin değişikliğe gidecekse de yine DP'den birini seçmesi gerektiğini vurgulamıştır. Ağaoğlu'nun mitinginin hemen ardından kürsüye Gülek çıkmış ve CHP'nin mitingi başlamıştır. Ancak Ağaoğlu'nu dinlemeye geç kalan ve gelmişken Gülek'i dinlemek isteyen Demokratlar ile bunu tasvip etmeyen Demokratlar arasında çıkan kavgaya CHP'liler de dâhil olmuş ve olay adliyeye taşınmıştır. Gülek'in şikâyeti üzerine 15 DP'li Cürmü Meşhut Mahkemesine sevk edilmiş, Ağaoğlu'ndan müdahale etmesi istense de başbakan yardımcısı bunu kabul etmemiştir. Nihayetinde CHP'liler davadan vazgeçtiği için DP'liler serbest bırakılmışlardır. Bu arada ilçede beyanname dağıtan 12 CHP'li, yapılan soruşturmanın ardından Bozüyük Savcılığı tarafından 161'nci madde kapsamında Ankara Garnizon Mahkemesi'ne gönderilmiştir (Evliyagil, 01.09.1951: 1-5).

Bilecik'te seçim söylemlerine din de dâhil edilmiş; CHP, türbeleri kendilerinin açtığını söylerken DP ezanı Arapça yaptıklarını, okullara din dersi koyduklarını, radyoda Kur'an okunmasını başlattıklarını, CHP döneminde camilerin kapılarına kilit vurulduğunu anlatmıştır. Gülek'in CHP'nin İslamiyet'e hep sadık olduğuna ve olacağına dair konuşması üzerine DP'liler Gülek'in Robert Koleji öğrencilerinin giydiği siyah cüppeli ve kepli bir fotoğrafını bulup *bu elbiseyi papazlar ve gavurlar giyer* diye propaganda yapmışlardır. Bazı Demokratlar fotoğrafı çoğaltıp dağıtmak istese de diğer partililerin karşı çıkmasıyla bunu gerçekleştirmemişlerdir. CHP Genel Sekreterinin TBMM dışında kalmasının verdiği kaygı nedeniyle de sürecin hareketli geçtiği Bilecik'te Gülek'in köylü bir kadının elini öpüp hatırını sorması DP tarafından *oy avcılığı* olarak değerlendirilmiştir. Aslında iki partinin de köylerden oy toplama çabası içinde olduğu görülmektedir ki bu da siyasetin normalidir. Öte yandan CHP'nin Bilecik'te Kore Savaşı'na yönelik propagandayı çok fazla yaptığı görülmektedir (Evliyagil, 02.09.1951: 1-5; Toker, 1990: 151)¹⁰. Gerek Gülek'in gerekse Üresin'in geceyi köylülerin evlerinde geçirdiği Bilecik'teki vaziyeti, 1950 Genel Seçimleriyle kıyaslayarak yorumlayan Evliyagil, 1951'de adaylarla seçmenlerin tavrını yıllardır ayrı olan kardeşlerin kavuşmasına benzetmiş; 1 Eylül'de Söğüt'e ve Pazarcık'a¹¹ giden partililerin karşı tarafı yine *yerin dibine batırdığına* değinmiştir. Özel hayata dair konuların da konuşulmaya başlandığı Bilecik'te eylül başındaki bir diğer gelişme Gülek'in *Kasım Gülek* isminde beyaz bir kitap hazırlatıp dağıtması olmuştur. Bilecikliere göre DP'lilerin beyaz kitabına¹² misilleme olan bu kitapta yurt içinde ve dışında Gülek'le ilgili çıkan yazılara yer verilmiştir. DP'li Akagündüz'ün de Gülek'i öven bir yazısının olduğu kitap il ve ilçelerde ücretsiz dağıtılmıştır (Evliyagil, 02.09.1951: 1-5).

Aynı süreçte Bozüyük'te çıkartılan *14 Mayıs* gazetesindeki bir yazı gözleri buraya çevirmiştir. Gazete, CHP döneminde İstanbul Milli Eğitim Müdür Yardımcısı iken Milli Eğitim Bakanı Tahsin Banguoğlu'nun Bilecik Milli Eğitim Müdürlüğü'ne atadığı Nurettin Akasayar'ın emekli olduktan sonra Bilecik'te DP saflarına katılarak Bozüyük'te çıkartmaya başladığı iktidar yanlısı bir yayındır. *14 Mayıs* gazetesinin 2 Eylül tarihli baskısının manşetinde Akasayar *Kasım Gülek İntihar Etti* başlığıyla bir makale yazmış, her ne kadar makalede *Gülek politika meydanında beynine sıkıdığı bir kurşunla intihar etmiştir* diyerek aslında kelime oyunu yapmışsa da ilk başta anlaşıldığı haliyle sıkıntı yaratmıştır. Gazetenin gönderildiği ve ağaçlara raptiyeyle tutturulduğu Yenişehir'de de haber ortalığı karıştırmıştır. Seçim günü yaklaştıkça mücadelenin de arttığı Bilecik'e DP en iyi hatiplerini gönderirken ki Münir Alaybeyoğlu da bu süreçte Bilecik'in her köyünü gezmiştir, CHP Kasım Gülek'le işi sürdürmüştür. Ayağına çarıkları giyerek köyleri dolaşan, köylerde kalan Gülek'in Söğüt'te konakladığı yerler arasında fabrikatör Nurettin Timurlenkoğlu'nun evi de vardır. Zamanında CHP'den ayrılıp DP'ye geçen, sonrasında yeniden CHP'ye dönen Timurlenkoğlu'nun DP'ye girerken doldurduğu kayıt beyannamesi üzerinden sıkıştırıldığı, dönem basınında çıkan haberler arasında yer almıştır. 2 Eylül'de yaşanan bir başka gelişme Gülek'in Ankara'dan getirttiği diktafonla her sesi kaydetmeye başlaması olmuştur.

¹⁰ Toker, DP'nin Bilecik adayını İsmail Aşkın olarak yazmışsa da Aşkın 14 Mayıs 1950'de Bilecik'ten milletvekili seçilmiştir. Bkz. Toker, 1990: 151; CA, 18.05.1950.

¹¹ O dönemde Bozüyük'e bağlı bir nahiye olan Pazarcık, 1953'te Pazaryeri adıyla ilçe yapılmıştır. Bkz. CA, 02.06.1953.

¹² DP Hükümetinin bir yıllık icraatını anlatmak için 1951'de hazırlattığı kitap. Bkz. Nadi, 1951: 1.

İftiralara uğramamak amacıyla kendi konuşmalarını ve suç içeren konuşmaları olursa şikayet etmek için DP'lileri kayıt altına almaya başlamıştır. Yine 2 Eylül'de Abbas Çetin'in Ağaoğlu'nun baskı yapmak için Bilecik'e geldiğine dair açıklaması konuşulurken 3 Eylül'de Bilecik'te iki parti bir kez daha miting yapmıştır. Seçim öncesinde sesleri kısıldığı için konuşmacıların çok fazla yumurta tükettiği Bilecik'te Evliyagil'e göre *Parti hatipleri sesleri iyice kısıldığından durmadan yumurta içiyorlar. Tanesi 6 kuruş olan yumurtanın fiyatı üç gün içinde 9 kuruşa fırlamıştır. Halk Partili bir hatip bugün arka arkaya 20 yumurta yuttuğundan rahatsızlanmış ve tedavi altına alınmıştır* (03.09.1951: 1-5). 3 Eylül tarihli mitinge Bilecik'in panayır sezonu olması nedeniyle de çok kişi katılmış ve yaklaşık 3000 seçmenin, üç İstanbullu iki Ankaralı gazetecinin hazır bulunduğu Akmesjid Meydanına önce CHP ardından DP hatipleri çıkmıştır. Rekabet giderek sertleştiğinden polis sıkı tedbirler aldığı Bilecik'teki 3 Eylül mitinginde Gülek sakin konuşurken Çetin özellikle Ağaoğlu'nu eleştirmiştir. CHP'nin dini konulara girmediği, DP hatiplerininse CHP zamanındaki din politikalarını ağır bir şekilde eleştirdiği görülmüştür. Gülek'in alkol aldığını ve abdestsiz camiye girdiğini anlatan DP'lilerin konuşmalarını yanıtlayan Gülek, Demokratların nutukları yüzünden inkılapların tehlikeye düştüğünü, fesin getirileceğini dört kadınla evlenilebileceğini vadettiklerini söyleyerek DP'nin kendilerine oy vermeyenleri *mahvedeceği* şeklindeki tehditlere inanılmamasını istemiştir. Bilecik'teki CHP yanlısı iş adamlarının iş yerlerine her gün gelen Maliye Müfettişleri aracılığıyla baskı yapıldığının, jandarmanın iktidarın emrinde olduğunun ve devlet bütçesinin ara seçim bölgelerine aktarıldığının altını çizmiştir. Sözlerinin devamında 1951 Ara Seçimlerini *14 Mayıs'tan bu yana yapılacak en büyük seçim bu ara seçimleridir. Ara seçim bir nevi halk efkârının yoklaması manasını ifade edecektir. İktidarın telaşı bundandır. Bilecik bu seçimin mibrakını teşkil ediyor* şeklinde değerlendirmiştir (Evliyagil, 04.09.1951: 1-5).

Seçim gününe yaklaştıkça tansiyonun iyice yükseldiği Bilecik'te 9 Eylül'de basına CHP'nin Bozüyük'te ve İnönü taraflarındaki Çerkes köylerinde, 15-20 silahlı ile DP Ocak Başkanlarını DP'ye oy vermemeleri için tehdit ettiği haberleri yansımıştır. Yine Bursa, Eskişehir, Bilecik ve Sakarya köylerinde dilenci ve kitapçı kılığındaki Maraşlı ve Antepli köylülerin yüksek fiyata silah satın aldığı Bilecik Valiliği tarafından bildirilmiştir. Vali Akbil, yerleri tespit edilenlere Eskişehir Valiliğiyle ortak baskın düzenlemiştir. Anlatılanları teyit eden Yaman, ayrıca İnönü tarafında sakallı ve vaiz kılığında bürünmüş bazı kişilerin köylülere para teklif ettiklerini, CHP adayının elini köylülere öptürdüklerini anlatmıştır. Gülek cevaben DP'nin Bilecik'te ne yapacağını şaşırıldığını, konuşulanların iftira olduğunu söylemiştir (Evliyagil, 10.09.1951: 1-5). Silahla tehdit söylemleri üzerine şehir genelinde CHP'lilerin evlerinde arama yapılması hakkında DP'nin baştan beri uyguladığı manevi baskıya maddi baskıyı da eklediğini söyleyen Gülek, 9 Eylül akşamı tanınmış iki CHP'linin karakola götürüldüğünü, Pazarcıklı Gazibaba'nın sabaha kadar burada tutulduğunu, silah satın alma konusunda da Pazarcık'taki silah araştırmalarının bir araya getirilip terör havası yaratıldığını anlatmıştır. Aynı gün DP'liler Gülek hakkında Ulaştırma Bakanlığı döneminden kalma yataklı vagon pasosunu başkalarına kullandığıyla ilgili bir beyanname yayınlamışsa da iddiaları reddeden Gülek, DP'nin devlet otoritesini kullanarak propaganda yaptığını şöyle özetlemiştir:

Bir taraftan çimento ve boru yüklü kamyonlarla köy köy dolaşarak bunlar dağıtmakta, diğer taraftan da yalnız ordu tipi arazi arabaları sivil plaka ile DP emrine verilmektedir. Bu askeri arazi arabaları piyasada mevcut değildir. Eğer ordu bunları satıyorsa da bana da çok lazım. Satın almaya hazırım. Hulasa olarak bir taraftan hükümet, bir taraftan da devlet otorite ve vasıtalarının meşru olmayan şekillerde kullanılması,

jandarma müfrezelerinin işe karışması bir terör havası yaratmıştır. Bu şartlarda seçim mücadelesinden ve seçim tarafsızlığından bahsedilemez (Evliyagil, 11.09.1951: 1-5).

Hakkında yayınlanan beyanname nedeniyle altında imzası olduğu için Gülek'in DP'ye dava açması üzerine Bilecik Asliye Ceza Mahkemesi'nin çağırdığı DP Bilecik İl Başkanı Enver Dağlı ile avukatı İzmit Milletvekili Yeredoğ Kışioğlu ve Kasım Gülek'le avukatı İl Başkanı Şemseddin Erdiñç 10 Eylül'de mahkemede hazır bulunmuş, ancak mahkeme 26 Eylül'e ertelenmiştir. Aynı gün iki partinin de miting düzenlediği Bilecik'te CHP'lilere Şemseddin Erdiñç, Abbas Çetin, Prof. İsmail Hakkı Baltacıoğlu ve Kasım Gülek seslenirken DP'liler Afyon Milletvekili Kemal Özçoban'la Hüsnü Yaman'ı dinlemişlerdir. 11 Eylül'de düzenlenen Bozüyük mitinginin hatipleri ise Milli Eğitim Bakanı Tevfik İleri ile Bilecik Valisi Ahmet Akbil ve CHP'li eski Çalışma Bakanı Tahsin Balta olmuş, Gülek'se Söğüt'te konuşmuştur (Evliyagil, 11.09.1951: 1-5). Seçim yasağı 12 Eylül akşamı başladığında Bilecik için bir tahminde bulunmak zor olsa da CHP'nin Sivas, Zonguldak ve Bilecik'ten emin olduğu görülmektedir. Yine de Bilecik'te kimin kazanacağına dair yorumların belirsizliğini koruduğu söylenebilir. Örneğin Evliyagil'in şu cümlelerinden anlaşılacağı üzere gerek DP gerekse CHP seçim sonuna kadar Bilecik için heyecanını muhafaza etmiştir:

Bilecik için tahmin yürütmek biraz zordur. Çünkü her iki parti de bütün kuvvet ve kudretleriyle çalışmışlar ve o nispette masraf etmişlerdir. Seçimlerde masrafın mühim tesiri oluyor. D. Parti de, C.H. Parti de burada kesenin ağzını açmışlardır. İki adaydan biri seçim işlerini idareye memur milletvekillerinin de ileri sürdükleri gibi 1000 rey gibi bir farkla seçimi kazanacak veya kaybedeceklerdir. CHP merkezde ve Söğüt ilçesinde, D Parti ise seçmen adedi 27 bin olan Bozüyük'te kuvvetlidir. Bununla beraber köylünün Tevfik İleri'nin tabiri ile kara sandığa hangi oy pusulasını atacağını şimdiden kimse kestiremez (Evliyagil, 12.09.1951: 1-5).

Seçim boyunca oldukça hareketli olan Bilecik'te seçimden önceki akşam da bir hadise yaşanmış; İnönü'ye bağlı Erenköy'de silahlı kişilerin CHP için oy toplamasına yönelik ihbar üzerine Bilecik Valiliği tarafından Bozüyük Kaymakamı ile Jandarma Kumandanı olay yerine gönderilmiştir. Seçim gününe bakıldığında adaylardan Gülek'in Bozüyük'te sandıkları gezdiği görülürken İstanbul'da kalan Üresin'in yerine DP milletvekilleri Bilecik köylerini dolaşmışlardır. Ağaoğlu İstanbul'dan telefonla ildeki gelişmeleri haber almış, Abbas Çetin CHP İl Merkezinde köylerden gelen oyları kaydetmeye çalışmıştır. Osmaneli'ne bağlı Balçıkhisar'da sekiz kişinin henüz oyunu kullanmamasına rağmen sandığın açılarak oyların sayılması; Bulduk, Dülgerođlu Sarnık, Burçalık köylerinde de benzer olayların yaşanması nedeniyle CHP'liler İl Seçim Kuruluna itirazda bulunmuşlardır (Cumhuriyet, 17.09.1951: 1-6).

Ara Seçim Neticelerinin Bilecik Üzerinden Değerlendirilmesi

Oldukça hareketli geçen sürecin ardından 16 Eylül'de yapılan seçimlerde Tablo 1'de verilen DP'nin adaylarından Ahmet Muhip Dranas'la Kazım Oskay haricindekiler milletvekili seçilmiş; seçimi merkezinden köylerine kadar fazlasıyla hisseden Bilecik'te de kazanan taraf DP olmuştur¹³. 58 köyde katılımın % 100 olduğu Bilecik'te genel katılım oranı % 85'lere çıkmıştır ki diğer illerle kıyaslandığında

¹³ Seçimlerde CHP Sivas ve Sinop'u almış; böylece Sinop'ta tüm milletvekillikleri CHP'ye geçerken Sivas'ın tek CHP'li milletvekili ara seçim neticesinde Reşat Şemseddin Sirer olmuştur. Bkz. Cumhuriyet, 18.09.1951: 2.

bu oranın oldukça yüksek olduğu görülmektedir. Nitekim birçok ilde seçimlere katılım % 25 civarında olmuş, genelde ise % 54.14'te kalmıştır. İl merkezinde CHP'nin ileride olduğu Bilecik'te memurların oturdukları muhitlerdeyse DP'ye neredeyse hiç oy çıkmadığı dikkat çekmektedir. 6000 civarında bir farkla DP'nin kazandığı Bilecik'in yeni milletvekili olan Üresin, 29.676 Bilecikli seçmenin oyuyla TBMM'ye gönderilmiştir (CA, 27.09.1951; Cumhuriyet, 17.09.1951: 1-6; Akşam, 17.09.1951: 1-2; Toker, 1990: 154). Ara seçimlerin ardından 17 Eylül günü Üresin'in seçim tutanağı TBMM'ye ulaşmış, 31 Ekim 1951'deki DP Meclis Grubu toplantısında, Üresin ve yeni seçilen diğer milletvekilleri hazır bulunmuşlardır (DPMGMZ, 31.10.1951: 3-4). Dranas'la Oskay'ın memleketlerinden aday gösterilmelerine rağmen seçilememiş olması, Elazığ kökenli Üresin'inse Bilecik'ten seçilmesi hemşericiliğin seçmenlerin gözündeki yerini göstermesi yönüyle mühimdir. Bilecik'le bağlantısı olmadığı için Bilecikliilerin Üresin'den ziyade DP'ye oy verdiği ve Demokratlar tarafından yönetilmeyi tercih ettiği yorumu yapılabilir ki bu değerlendirme de her il için geçerli olmayabilir. Gülek'in Ekim 1951'de *Foreign Affairs*'teki yazısında değindiği 27 yıllık iktidarın halkta oluşturduğu memnuniyetsizlik, CHP öncesi yıllara özlem, DP'nin seçim vaatlerinin çekiciliği, kazanacağından emin olan CHP'lilerin sandıklara gitmemesi, seçimi CHP'nin kazanacağını düşünen seçmenlerin partiyi muhalefette tutmak amacıyla oy vermemesi (Balcı, 2015: 116-117) gibi etkenlerse oldukça geçerlidir Gülek'in seçimle ilgili Türk basınına yaptığı açıklama da seçim öncesine nazaran epey sakin olmuştur: *Bu bir siyasi mücadeledir. Kaybetmek de, kazanmak da vardır. Neticenin DP lehine çıkması bakımından kendilerini tebrik ederim. Bu kayıp bizçi daha esash bir mücadeleye sevk edecektir* (Akşam, 17.09.1951: 1-2).

Ara seçimlerde de aslında esaslı bir mücadelede bulunan Gülek'in bu süreçte yanında bulunan gazetecilerden Cüneyt Arcayürek'in neticelere yönelik fikirleri de önemlidir. Gülek'in Ulaştırma Bakanlığı döneminde Bilecikliilerin taleplerine rağmen şehirle tren istasyonu arasındaki boşluğu kapatmamış olmasına dikkat çeken Arcayürek *eğer halkı bir dileğinden ötürü yüz geri çevirdiyse Gülek Bilecik'ten adaylığını koyarken acaba neye güveniyordu?* sorusuyla haklı bir eleştiride bulunmuştur. Gülek'in her gün sabahtan akşama kadar seçim bölgesinde gezdiğini ve gitmediği köy bırakmadığını belirten Arcayürek, CHP adayının ABD'deki seçim propagandalarına dair konuşmaların alakasızlığına ve halkta etki uyandırmadığına dikkat çekmiştir. Bu gezilerde Gülek'in kesin talimatıyla hiçbir ikramın geri çevrilmemesi nedeniyle rahatsızlanan ve Gülek'ten izin alarak il merkezine giden Arcayürek'in *Türkiye'de partizanlığın ilk örnekleri Bilecik'te önüme geldi* dediği şehre dair anıları şöyledir:

Bilecik küçük bir kent. Baktım davullar çalınıp bir müjde iletiliyor halka. Sordum, soruşturdum, “yıllardır özlemini çektiğimiz hastane açılıyor” diye yanıt aldım. Bu kadar kısa sürede, bunca hızla! CHP'lilerin anlattıklarına göre, bir okul binası boşaltılmıştı. Odaları beyaza boyanmış, yataklar getirilip yerleştirilmiş, temiz çarşaf, bir iki doktor, birkaç hemşire... Şaşkınlığımı bir türlü gideremediğimi görünce birisi “okul her zaman açılır, ama hastane bir başka iş” dedi. Kısaca özetledi durumu. Gene anlamadığımı görünce “anlaşıldı birader” dedi, “sen muhalifsin!..” Hastane sanırım Samet Ağaoğlu da gelmişti, törenle açıldı. Kent içinde Gülek bana kalırsa yitiriyordu seçimi (Arcayürek, 1983: 246).

Halkın gereksinimlerini bilerek hareket edildiği takdirde kazanılacağına dikkat çeken Arcayürek, Osmaneli'ne yaptığı gezi esnasında Sakarya Nehri üzerine köprülerin yapıldığını da görünce seçimi DP'nin kazanacağını fark ederek Gülek'ten ve Ulus'tan izin almadan Ankara'ya dönmüştür. Bu süreçte Üresin'in oldukça rahat şekilde kahvede oturup gelip geçenle muhabbet ettiğini söyleyen ve

CHP'nin halka inemediğine dikkat çeken Arcayürek'e göre çarıkla dolaştığı için şehirlerde alay konusu olmasına karşın Gülek en azından *halk gibi* davranmaya çalışmıştır (1983: 246-248). Fakat Arcayürek'in gözden kaçırdığı bir gerçeklik vardır ki bu da halk gibi davranmaya çalışmanın yöre insanına inandırıcı gelip gelmemesidir. Gülek'in abartılı tavır ve görünümünün halk üzerindeki tesiri tersi mahiyette olabilir ki CHP'nin büyük ismi Gülek, Toker'in ifadesiyle (1990: 151) *CHP'nin eksantrik genel sekreteri*, belki bu nedenle Bilecik'te kaybetmiştir. Öte yandan Gülek'in İsmet İnönü'nün desteklememesine karşın genel sekreter olması (Balcı, 120-121), Batı Cephesi Kumandanı İsmet Paşa'ya duydukları sevgi nedeniyle Bilecıklilere olumsuz yansımış olabilir. Dolayısıyla partiler tarafından vaatler, propagandalar temelinde merkezden düşünülerek değerlendirilen seçim neticelerinin, yerelden okunmadığı takdirde doğruluğunun tartışmalı olacağını görmek gerekmektedir. Neticelerin dışarıdan gelen yorumları da çok farklı olmamıştır. Örneğin Times'a göre halkın inkılapların uygulanmasındaki sertliği unutmamış olmasının seçim sonuçlarına tesiri büyük olmuştur. Ayrıca önceki dönemin yereldeki yetkililerinin ve emniyet güçlerinin dahi DP yönetimini daha *düşünceli* ve *yaklaşılabilir* bulması, iktidarın dini konuda daha özgürlükçü olurken bir yandan da Ticaniler gibi bağnaz kesime sertlikle karşı koyarak dengeyi koruyabilmesi, sendikal teşvikler, zirai gelişmeler seçim sonuçlarını etkilemiştir. Dış ilişkilerin seçmen üzerinde çok tesiri olmadığını düşünen Times, eğer NATO'ya başvuru reddedilseydi sonraki süreçte hükümetin prestijinin sarsılabileceğini belirtmiştir (CA, 19.09.1951). Bu cümlelerden hareketle dış politik gelişmelerden ziyade halkın iç siyasi gelişmelere odaklı karar verdiğini söylemek yanlış olmayacaktır. Mevcut dönemde halkın haber alma organının büyük oranda gazete olduğu, ikinci sırada da radyonun geldiği malumdur. Ancak gazete ve radyonun ötesinde halkın yaşam standartlarında hissettiği farklılıkların da rolü mühimdir. Dolayısıyla 16 Eylül neticesinin 14 Mayıs'takine benzemesi, halkın hissettiği farklılığın olumlu yönde olduğunun göstergesidir denebilir. Bu da propagandanın aslında seçmen üzerindeki tesirinin sanıldığı kadar güçlü olmadığı düşüncesini doğurabilir. Ancak aslolanın propagandayı seçim öncesindeki söylemlerle değil, bir önceki seçimden itibaren yapılanlarla daha geniş zaman dilimine yaymak olduğunu kabul etmek gerekir. Başbakan Menderes'in 1954 Genel Seçimlerinden kısa süre sonra 1951 Ara Seçimlerine atfen söylediği şu sözler de bunu desteklemektedir:

Eğer seçim propaganda ile kazanılmak icap etseydi, Halk Partisi'ni tebrik etmek gerekirdi. Halk Partisi o derece kesif ve çeşitli bir propaganda faaliyetine girişti. 1951 ara seçimleri propaganda bakımından yüzde yüz Demokrat Parti aleyhindeydi. Hatta o günkü matbuatın umumi manzarası da lisebebin minel esbap bizim aleyhimizde idi. Bir sene evvel bir demokrasi inkılabı vukua gelmişti. Matbuatın bundan birtakım ümit ve temennileri olabilirdi. Bunların tahakkuk etmediği zehabına düşebilirdi, işte böylece 1951 Eylülüne gelindiği zaman matbuatı tamamen Demokrat Parti aleyhine bulduk. O günler matbuatı, Allah'ını seven Demokrat Parti'ye rey vermesin, ibaresi ile telhis olunabilir bir manzarada iken 1951 seçimlerini yaptık ve bu seçimleri Demokrat Parti kazandı (TBMMTD, 30.06.1954: 319).

Kasım Gülek'in Yümnü Üresin'e kıyasla daha fazla göz önünde bulunduğu Bilecik'te CHP'nin adayına basında sıklıkla yer verilmişken DP adayından neredeyse söz edilmemesi doğrudur ve gazetelerin bu tutumu oylara yansımamıştır. Sonuç olarak 9 Kasım 1951'de Meclis'te and içerek görevine başlayan Üresin, aynı gün 293 oyun 292'sini alarak Bütçe Komisyonu'na da seçilmiştir (CA, 27.09.1951; TBMMTD, 09.11.1951: 25, 30). Ancak Bilecik'ten vazgeçmek istemeyen Gülek'in Üresin'in karşısına seçim sonrasında bir kez daha çıktığı görülmektedir. Seçim tutanaklarının milletvekillerinin oylamasına sunulduğu 14 Kasım'da, Üresin'in seçimine Erdiñ tarafından *seçimde*

Genelin Yerelden Okunması: 1951 Ara Seçimleri ve Bilecik

baskı yapıldığı ve gereksiz yere silah araması yapılarak köylüye göz dağı verildiği, CHP ve adayı hakkında karalamalarda bulunulduğu, kaymakamların, bucak müdürlerinin ve jandarmanın oy pusulası dağıttığı, 5-10 sandığın erken açıldığı iddialarıyla itiraz edilmiş, dolayısıyla Yüksek Seçim Kurulu'ndan gelen raporunun Tutanakları İnceleme Komisyonu'na havale edilmiştir. Yapılan incelemelerin ardından komisyon itirazı reddederken Yümnü Üresin'in seçim tutanağı 26 Mart 1952'de kabul edilmiştir (TBMMTD, 14.11. 1951: 84; Doğruyol, 09.02.1952: 1-2; TBMMTD, 26.03.1952: 55-56).

Sonuç

1951 Ara Seçimleri, 14 Mayıs 1950 Genel Seçimlerinin bir sağlamasıdır. Zira 1950'de iktidara gelen DP de, muhalefet partisi olan CHP de 14 Mayıs'ın neticelerinin kalıcı olabileceği hususunda tereddüt yaşamışlardır. Dönemin şartları itibarıyla seçmenin 14 Mayıs'ta sandığa mevcut iktidarı cezalandırmak için gittiğini düşünen siyasiler, bu nedenle 1951 Ara Seçimlerini oldukça önemsemiştir. Özellikle CHP, Meclis dışı kalan partinin önde gelenlerini milletvekili yapmak adına kazanabileceği yerlerde önemli isimleri aday göstermiştir. Bu isimlerden birisi de kuşkusuz partinin genel sekreteri olan Kasım Gülek'tir. Gülek'in aday olması nedeniyle 1951 Ara Seçimlerinin en hareketli geçtiği yerlerin başında gelen Bilecik, seçim sürecinde gündemi belirleyen il olmuştur. Gülek'in oldukça sıkı propaganda yaptığı Bilecik'te DP, seçimlerden hemen önce emekliye ayrılan Korgeneral Yümnü Üresin'i aday göstermiştir. Ancak seçim sürecinde Gülek'in aktifliği kadar Üresin'in pasifliği de dikkat çekmektedir. Bu minvalde DP'nin bakanlar da dâhil milletvekilleriyle şehirde mitingler düzenlemesi muhalefetin eleştirdiği konuların başında gelirken CHP'nin de il genelinde milletvekilleriyle hazır bulunması bu eleştirilerin önemini azaltmaktadır. Genel itibarıyla Kore Savaşı ile dini uygulamalar seçim öncesinde Bilecik ve köylerinde gündeme taşınan meseleler olurken Gülek'in hazırlayıp dağıttığı beyanname nedeniyle Bilecik uzun süre ulusal basının gündeminden inmemiştir. Sahte isimlere ve doğru olmadığı anlaşılan olaylara dayandırılan beyanname devlet dairelerine yapılan baskınlardan, asayişsizlikteki artıştan bahsedilmiş, Gülek ve CHP'nin il temsilcileriyle Ulus Matbaası yöneticileri Askeri Mahkemeye sevk edilmişlerdir. Yine beyanname nedeniyle ve seçime az kala ortaya çıkan silahlı tehdit ihbarlarından dolayı Bilecikli CHP'lilerin evlerinde aramalar yapılmıştır. Gülek'in Meclis'e girmek için gösterdiği çaba fazlasıyla fark edilirken yereldeki yansıması umduğu gibi olmamıştır. İçlerinden biri olduğunu göstermek için onlar gibi giyinerek Bilecik'te köy köy dolaşan Gülek'in önceki dönemlerde aynı ilden milletvekilliği yapmış olması ve Ulaştırma Bakanlığı döneminde verdiği sözleri tutmaması halkın tercihinin belirlemede daha etkili olmuştur. Kaldı ki seçimler için verdiği örneklerin ABD'den olması, kendi adına bastırıldığı kitapla yurt dışı da dâhil olmak üzere hakkında çıkan yazıları halkın okumasını istemesi halka inemediğini göstermesi bir yana Bileciklileri çok da etkilememiştir. Her ne kadar muhalefetin gözünden bakan dönem yazarları, DP'nin illerde o yörenin insanlarını aday gösterdiği için kazandığını söylese de Üresin'in Elazığlı olması bu tespitin doğruluğuna gölge düşürmektedir. Bu durumda CHP'nin Meclis dışı kalan önemli isimlerini seçtirmek için bir fırsat olarak gördüğü ara seçimlerde olabirliğine bakmadan belirlemeler yaptığı, DP'nin ise TBMM'deki gücünü değiştirmeyeceği ve zaten seçilmesini istediği siyasileri 1950'de Meclis'e sokabildiği için rahat davrandığı söylenebilir. Öyle ki Demokratların Bilecik'teki seçim hareketliliği, büyük oranda Gülek'e cevap vermek üzerine şekillenmiştir. Dolayısıyla burada Yümnü Üresin'in seçilmesinden ziyade Kasım Gülek'in seçilmemesi önem kazanmaktadır. Ayrıca Gülek'in milletvekili olmadığı ve İnönü tarafından desteklenmediği halde CHP'nin genel sekreterliğine getirilmesi nedeniyle kendisini merkeze göstermek istemesi de gözlerin Bilecik'e çevrilmesine yol açmıştır. Bilecik, ayrıca seçmenin 1950'de yaptığı hatayı 1951'de telafi edeceği yönünde ana muhalefette oluşan algının doğru olup olmadığını anlayabilmek için de dikkatlerin çevrildiği ara seçimlerin odak noktası haline gelmiştir. Kasım Gülek'e göre seçimin mihrakı olan Bilecik, seçim sürecini bu şehirde geçiren Necdet Evliyagil için de seçimin sıklet merkezi olurken

Genelin Yerelden Okunması: 1951 Ara Seçimleri ve Bilecik

propagandanın genele yönelik olup yerel temelli düşünülmemesinin halkı olumsuz yönde etkilemesine de örnek teşkil etmiştir.

Kaynakça

- Akşam (17.09.1951). “Yurtta Seçim”. 1-2.
- Akşam (23.08.1951). “Bilecik’teki Beyanname”. 1-2.
- Akşam (24.08.1951). “Bilecik Hadisesi Askeri Mahkemeye İntikal Etti”. 2.
- Akşam (25.08.1951a). “Muhalefet Beyanname İddiasına Cevap Verdi”. 1-2.
- Akşam (25.08.1951b). “Dosya Askeri Mahkemeye Gönderildi”. 2.
- Akşam (27.06.1951). “Ara Seçimler Yapılacak”. 1-2.
- Akşam (28.07.1951). “Beyoğlu Kaymakamı Vali Oldu”. 3.
- Akşam (29.03.1951). “Partilerde Ara Seçim Hazırlığı Başladı”. 1-2.
- Akşam (31.08.1951). “Bilecik’te Kasım Gülek Köylülerin Tehdit Edildiğini Söyledi”. 1-2.
- Akşam, (29.08.1951). “Ara Seçim Mücadelesi”. 2.
- Albayrak, M. (2004). *Türk Siyasi Taribinde Demokrat Parti (1946-1960)*. Ankara: Phoenix Yayınevi.
- Arcayürek, C. (1983). *Demokrasinin İlk Yılları 1947-1951*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Balcı, M. (2015). *Sıradışı Bir Siyasetçi: Kasım Gülek*. İstanbul: Yeditepe Yayınları.
- Burçak, R. S. (1979). *Türkiye’de Demokrasiye Geçiş 1945-1950*. Ankara: Olgaç Matbaası.
- Burçak, R. S. (1998). *On Yılın Anıları*. Ankara: Nurol Matbaacılık.
- Cumhuriyet (01.09. 1951). “Hüsnü Yaman’ın Bir Açıklaması”. 5.
- Cumhuriyet (05.04.1951). “İstanbul’da Ara Seçim Hazırlıkları”. 2.
- Cumhuriyet (09.06.1950). “CHP’nin Ara Seçim Hazırlıkları”. 2.
- Cumhuriyet (09.08.1951). “CHP Adayları”. 1-5.
- Cumhuriyet (12.09.1951a). “Yurtta Seçim Mücadelesi Bu Akşam Kapanıyor”. 1-5.
- Cumhuriyet (12.09.1951b). “Seçim Mücadelesinde Yenilikler”. 1-5.
- Cumhuriyet (13.08.1951). “D. Parti Ara Seçimleri İçin Merkez Adayı Göstermeyecek”. 1-4.

Genelin Yerelden Okunması: 1951 Ara Seçimleri ve Bilecik

Cumhuriyet (14.07.1951). “Ara Seçimler”. 5.

Cumhuriyet (17.08.1951). “Seçim Kurulu CHP Tarafından Gösterilen Adayları Resmen İlan Etti”. 6.

Cumhuriyet (17.09.1951). “Bilecik’te Bazı Köylerde İştirak Nispeti Yüzde Yüz”. 1-6.

Cumhuriyet (18.07.1951). “Ara Seçimleri”. 3.

Cumhuriyet (18.09.1951). “Seçimlere Dair”. 2.

Cumhuriyet (20.08.1951). “Bilecik’te DP Yoklaması”. 5.

Cumhuriyet (22.08.1951). “Bilecik Hadisesi”. 4.

Cumhuriyet (23.08.1951a). “Ara Seçimleri Arifesinde İki Partinin Görüşleri”. 5

Cumhuriyet (23.08.1951b). “Bilecik Hadisesi Hakkında Kemali Bayizidin İzahatı”. 5.

Cumhuriyet (24.08.1951). “Bilecik’teki Hadise Askeri Mahkemeye İntikal Ediyor”. 1.

Cumhuriyet (25.08.1951a). “Bilecik Hadisesinde Muhalefetin Cevabı”. 1-5.

Cumhuriyet (25.08.1951b). “Ara Seçim Ekibimizin İkinci Kafilesi de Bugün Yola Çıkıyor”. 1-5.

Cumhuriyet (26.08.1951a). “Kasım Gülek’in Demecine Dair Ajansın Tekzibi”. 5.

Cumhuriyet (26.08.1951b). “D. Parti Adayları da Dün Resmen İlan Edildi”. 1-3.

Cumhuriyet (30.08.1951). “Bilecik’te Bir Hatip Hakkında Tahkikat”. 6.

Cumhuriyet (31.08.1951a). “DP Ara Seçim Masrafını Borç Aldı”. 1-5.

Cumhuriyet (31.08.1951b). “Ağaoğlu Bilecik’te”. 5.

CA (02.06.1953). 30.11.1.0/238.15.17.

CA (12.01.1952). 30.18.1.2/127.100.1.

CA (13.07.1951). 30.10.0.0/77.513.19.

CA (17.10.1950). 490.1.0.0/11.57.17.

CA (18.05.1950). 30.10.0.0/77.510.3.

CA (19.09.1951). 534/37521.150684.1.

CA (21.12.1950). 30.10.0.0/77.513.16.

CA (26.08.1951). 30.11.1.0/226.33.4.

CA (27.09.1951). 30.10.0.0/77.514.1.

CA (30.06.1951). 490.1.0.0/457.1880.1.

Çetinkaya, S. (2017). Demokrat Parti Döneminde Bilecik, Abdulhalik Bakır vd. (ed.), *Uluslararası Tarih ve Günümüzde Bilecik ve Çevresi Sempozyumu* kitabı içinde (85-102 ss.). Bilecik: Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Yayınları.

Doğruyol (09.02.1952). “Milletvekilimiz General Yümnü Üresin’in Tutanağı Tasdik Edildi”. 1-2.

DP Meclis Grubu Müzakere Zaptı (26.06.1951). D. 9. Dönem. B. 28.

DP Meclis Grubu Müzakere Zaptı (31.10.1951). D. 9. Dönem. B. 1.

Evliyagil, N. (01.09.1951). Seçim Faaliyetinin Sıklet Merkezi Bilecik Oldu. *Cumhuriyet*. 1-5.

Evliyagil, N. (02.09.1951). Bazı Bölgelerde Hatipler Din Mevzuunu Ele Aldılar. *Cumhuriyet*. 1-5.

Evliyagil, N. (03.09.1951). Bilecik’te Partilerarası Mücadele Kızıştı. *Cumhuriyet*. 1-5.

Evliyagil, N. (04.09.1951). Bilecik’te CHP Hatipleri Dini Siyasete Alet Etmekten Birdenbire Vazgeçtiler. *Cumhuriyet*. 1-5.

Evliyagil, N. (10.09.1951). Seçim İşlerine Silahlı Şahıslar da Karışıyor. *Cumhuriyet*. 1-5.

Evliyagil, N. (11.09.1951). Bilecik’te Bazı HP’lilerin Evlerinde Aramalar Yapıldı. *Cumhuriyet*. 1-5.

Evliyagil, N. (12.09.1951). Bilecik, Bursa ve Çanakkale’de Kim Kazanacak? *Cumhuriyet*. 1-5.

Evliyagil, N. (28.09.1951). Bilecik’te Halkın Teessürü. *Cumhuriyet*. 1-4.

Evliyagil, N. (29.08.1951). Kasım Gülek Adalet Bakanının İstifasını İstedi. *Cumhuriyet*. 1-4.

Göktürk Çetinkaya, S. (2020). Adnan Menderes’in Siyasal Karakteri ve 27 Mayıs. *Journal of Universal History Studies*, 3 (Prof. Dr. Mustafa Keskin Special Issue). 112-130.

Göktürk Çetinkaya, S. (2021). İkinci Menderes Hükümeti Dönemi. Dilşen İnce Erdoğan vd (Ed.), *Kuruluşundan Darbeye Demokrat Parti (1946-1960)*. C. 1 içinde (493-622) İstanbul: Yeditepe Yayınevi.

Nadi, N. (1951). Gelen Kitap. *Cumhuriyet*. Ss. 1.

Genelin Yerelden Okunması: 1951 Ara Seçimleri ve Bilecik

Öymen, A. (2014). *Öfkeli Yıllar*. İstanbul: Doğan Kitap.

Açık Milletvekillikleri İçin Bu Yıl Ara Seçimi Yapılmaması Hakkında. (1950). *Resmi Gazete* (7558, 14 Temmuz 1950).

Milletvekilleri Seçimi Kanunu. (1950). *Resmi Gazete* (7438, 21 Şubat 1950).

Milletvekili Seçimi Kanunu (1961). *Resmi Gazete* (10815, 30 Mayıs 1961).

Sunal, B. (2010). *Uygarlığın Peşinde, Latif Mutlu Kitabı*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Sunguroğlu, İ. (2013). *Harput Yollarında*. İstanbul: İşaret Yayınları.

TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü (2010). *TBMM Albümü 1920-2010*. C. 1 (1920-1950). Ankara: TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü Yayınları.

TBMM TD (08.08.1951). D 9. C. 9. B. CXI.

TBMM TD (09.11.1951). D. 9. C. 10. B. II.

TBMM TD (12.07.1950). D. 9. C. 1. B. XXI.

TBMM TD (14.11.1951). D. 9. C. 10. B. IV.

TBMM TD (26.03.1952). D. 9. C. 14. B. LIII.

TBMM TD (30.06.1954). D. 10. C. 1. B. XV.

Toker, M. (1990). *DP'nin Altın Yılları (1950-1954)*. İstanbul: Bilgi Yayınevi.

Ülgenay, A. H. (2011). *Türkiye Cumhuriyeti'nde Kurulan Siyasi Partiler Kurucular ve Amblemler 1923-1960*, Ankara: Sanat Kitabevi.

Yeni İstanbul (04.07.1950). "Kasım Gülek CHP Genel Sekreteri Oldu". 1

Yeni Sabah (13.07.1950). "Ara Seçim Bu Yıl Yapılmıyor". 1-5.

Zafer (05.09.1950). "Demokrat Parti'nin Büyük Zaferi". 1-4.

Zafer (17.08.1950). "Muhtar Seçimi Neticeleri Yer Yer Belli Oluyor". 1-5.

Zafer (17.10.1950). "Demokrat Parti'nin Yeni Zaferi". 1-4.